

שניים שוכבים על האדמה והחיילים עומדים מעליהם עם נשק אוטומטי. הקצין אומר להם: מאיפה אתם? אמרו: מכפרקאס. פיתאום שמעתי אותו אומר לחייל: תקצור אותם! זה המישפט שאני לא אשכח בכל החיים שלי — תקצור אותם! ופיתאום אש וצעקות וחמישה אנשים נופלים עלי וצעקות ויללות. שמעתי זעקה, כזה עליהההההה. מישוה נגמר. חשבתי שגם אני נגמר. אחר־כך שקט.

פרקו אותנו מהדרך לכיוון העצים, ורקו. גם אני רציתי לעצום את העיניים בשביל לא לראות, ולא יכולתי לסגור את העיניים. כל הזמן העיניים פתוחות, רואות הכל. ואני רוצה לסגור, לא לראות, לא לשמוע. והעיניים פתוחות ואני לא יודע מה קרה לי. מה קרה לי? אחר־כך כשר שמעתי אותם הולכים ורגל, ניסיתי לקום. קמתי שלוש פעמים ולא הצלחתי ללכת. הרגשתי שאין לי כף רגל, הכל הלך. התיחלתי לצעוק: הרגל הלכה!

השערות הלבנות האלה, מאיפה את חושבת באו לי? התחלתי לדפוק את הראש שלי באדמה ולבכות. אף אחד לא שמע אותי. שלושה ימים נשארתי על עץ זית. ראיתי איך התולעים מכרסמות לי ברגל עד שמצא אותי דוד שלי והעביר אותי לבית־החולים.

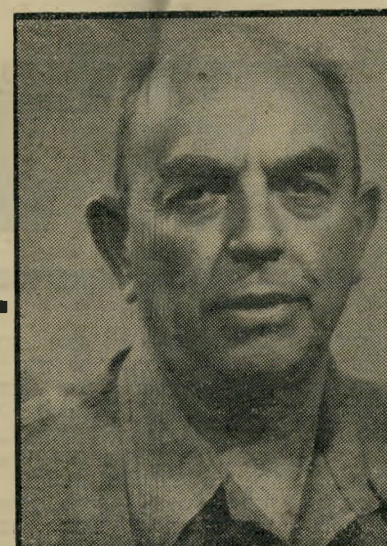
„שלום

קצין...”

ראשון ההרוגים בכפרקאס היה, כנראה, סאלים עיסא. בן 22, שחזר לכפר רוכב על אופניו עם שניים מבני דודו. הוא הומת בשעה ארבע וחמישים, עשרים דקות אחרי שהודיעו למוכתר הכפר על הטלת העוצר. כאשר שאל המוכתר מה ייעשה בפועלים שיחזרו אל הכפר, לא קיבל תשובה מחייבת.

חמש דקות אחרי הרצח הראשון אירע המיקרה השני. ארבעה פועלים, אף הם רכובים על אופניים, הגיעו למבואות ה-

טופחים לי על הכתף!

אני חושב שבכמה עניינים נעשה לי עוול. אבל אין פרופורציה בין מה שקרה לי ובין מה שקרה בכפרקאס. זה עלה לי בקאריירה שלי בצה"ל. זה עלה לי בכך שאני כל שנה צריך לקרוא שוב על הפרשה. זה מלווה אותי כל השנים, ואתה יכול להניח שזה לא גורם לי נחת. והכי גרוע שיש עוד מישהו שטופח לי על הכתף, ואומר לי: טוב מאוד. ככה צריך לעשות להם. "למה אני כל השנים לא צועק? ידעתי שני דברים. ראשית, זה קרה. זה עובדה. שנית, זה קרה בגיזרה שמבחינה פורמאלית אני הייתי אחראי לה. שום דעת־קהל

אם הרוצח

רחל, אמו של סגן גבריאל דהאן שפיקד על מחלקת מיסמרה־הגבול בכפרקאס, מצביעה על תמונת בנה יפה־התואר, שעוב את הארץ.

אם הנרצח

זוהי התמונה שהופיעה על שער העולם הזה 1098, כאשר ניתן פסק־הדין במיש"פ כפרקאס. כימעט שנתיים אחרי הטבח, ב־15 באוקטובר 1958.

בכפרקאס, וממישפטו של אלוף־מישנה (מיל') יששכר (ישכה) שדמי, שהיה הקצין הממונה על הגיזרה מטעם צה"ל.

בקבוצת פקודות אצל אלוף הפיקוד דאן, שהיה לימים רמטכ"ל, צבי ("צורה") צור, קיבל שדמי את האישור להרחבת העוצר. היישובים היו נתונים ממילא במישטר של עוצר, תחת פיקוח המימשל הצבאי. העוצר הרגיל נמשך מהשעה 11 בלילה ועד ה־שעה ארבע לפנות בוקר. שדמי הרחיב את העוצר מהשעה חמש אחר־הצהריים, ועד השעה שש בבוקר. לשדמי לא היתה הסמכות לעשות זאת, כשם שלצ'רה לא היתה הסמכות לאשר. רק יומיים אחרי הטבח הוצאה עליידי המושל הצבאי באיזור, זלי מן מרט, פקודת עוצר שנתנה אישור בידיעבד לפקודה הבלתי־חוקית.

בשעה אחת בצהריים נפגשו שדמי ורבי סרן שמאל מלינקי, שהיה מפקד גדוד מיסמרה־הגבול בגיזרתו של שדמי, תפקיד הקבע של שדמי בצה"ל היה מפקד מה"ד (מחלקת הדרכה). הוא קיבל לפקודתו חטיבת מילואים כדי לשמור על הגיזרה שבין קיבוץ מגל בצפון ולטרון בדרום. על גודר מיסמרה־הגבול הטיל שדמי לקיים את העוצר בשמונה כפרים במשולש. על תוכן (המשך בעמוד 68)

אחרי הטבח פוצו מישפחות הנפגעים בסכומים שנעו בין אלף ל־5000 לירות לכל הרוג.

אישור

ביעבד

סמי כרפזר היה נער בן 15. הוא קרוב־מישפחתו של מי שהיה אז מוכר־תר הכפר, ודיע מוחמד סרטור, שנפטר בינתיים. הוא היה בבית המוכתר בעת שהגיעו למקום אנשי מיסמרה־הגבול ובישרו למוכתר על העוצר: "דבר אחד לא אשכח כל החיים שלי. למחרת העוצר בא יוסף דנגור, מהמימשל הצבאי, וקרא למוכתר אל מחוץ לביתו. המוכתר היה עצבני ודנגור אמר לו: מוכר־תר, אתה יודע, אנחנו נמצאים 15 ק"מ מהתעלה. אמר לו המוכתר: אתם רצחניים. המדינה שלכם לא תתקיים הרבה זמן. ל־מדינה שתקום על רצח־עם אין סיכוי."

הרג של אוכלוסייה ערבית אירע בכפרי המשולש, ליד פתח־תיקוה וקיסריה, ב־29 באוקטובר 1956. ביום שבו התחילה מיל־חמת סיני, על השתלשלות העניינים שר הביאה לכך, אפשר ללמוד ממישפטם של 11 מאנשי מיסמרה־הגבול שהשתתפו בטבח

כפר. הם נתקלו בחוליית שוטרים שבראשה עמד קצין. על־פי עדותו של אחד הפועים לים, שנשאר בחיים, אמרו אלה: "שלום קצין". הקצין שאל אותם: "אתם מבסור טים?" הם ענו: "כן". השוטרים ירדו מהמכונית ופקדו על הפועלים לעמוד. הקצין פקד: "לקצור אותם!" שניים מהפועלים הערבים נהרגו במקום, שלישי נפצע.

באותן דקות הגיעו לכפר שתי משאיות. משאית אחת עברה בשלום. לשנייה הגיעו לעבור — וירו לתוכה מאחור. אחר־כך הומתו 13 רוכבי אופניים, ו־10 מנוסעיה של משאית שלישית שהגיעה לכפר. נורו והומתו שני נוסעים של משאית נוספת, ו־13 נשים וארבעה גברים שהגיעו אחריהם, נורו והומתו לאחר מכן.

בכפרקאס נהרגו 47 אנשים. אחד מהם היה תושב הכפר הסמוך טייבה, ואחר היה תושב כפר ברא, שעבד בטיבה. בטיבה הומת ילד בן 14, שיצא מביתו בשליחות אביו, לקנות לו סגירות, ובכפר טירה נהרג שומר קשיש, בן 60, שלא הספיק לחזור ממטע קני הסוכר אל ביתו.

בין ההרוגים היו שלושה קשישים, בני שישים ויותר, ו־13 נשים. 25 מההרוגים היו בני 18 ומטה. ההרוג הוקן ביותר היה בן 95, הצעיר ביותר היה ילד בן שמונה.

להבין את מעשיו על רקע אישיותו, ועל רקע מתכונת הוראות־קבע של המימשל הצבאי, היה שם פרק על היכנון מראש לטיפול באוכלוסייה של המימשל במיקרה מילחמה, כפי שמחייב צו ההפעלה. את הפסיקה החמורה נגדו, של בנימין הלוי, שהביאה לעריכת המישפט השני, מסביר שדמי כך: "אחרי שהעדתי והשבתי לשאלות פרק־ליט של מלינקי במישפט הראשון, עמדתי לרדת מהדוכן, ואז פנה אלי הלוי, שקיבל דרגות ייצוג של אלוף־מישנה, ושאל אר־תי: האם ידוע לך שלפי פרק זהיונה סעיף זהיונה בנוהלי החירום בחוקת הוד־מלכותו אסור היה לך להטיל עוצר? הוא עלה על הנקודה של ההריגה מסמרי כות, במקום לענות תשובה מהחכמת ולי

ייקט בניית חידל־שלום בתל־אביב. חצי מהפועלים שם היו מכפרקאס. השני־בית הצמיד לי שומר לכמה ימים, ואני אמרתי להם לסלק אותם. לא היו לי שום בעיות עם הפועלים מכפרקאס. תשמע, אני גדלתי במנחמיה עם ערבים ובין ערבים, אף פעם לא הוכחתי לשונא ערבים, כמפקד הגדוד דחמישי של ה־פלמ"ח אני זוכר איך נצרנו אש כלפי ערבים וקנים, אם שנאתי מישהו — שנאתי את המישרה הבריטית שהייתה בנו מתחת לחגורה וירתה לנו בגב." על פרשת כפרקאס אומר שדמי: "זה היה לא סתם רצח. זה היה טבח טראגי ונורא. השנים לא מוחקות זאת." הוא אינו מתנער לחלוטין מהאחריות. "הדבר היחידי שאני לא יכול לראות

נאורה — ואני רואה את עצמי כחלק ממנה — לא יכולה לומר שזה בסדר ולעבור לסדר היום. אני לא ראיתי כל אפשרות להתמודד עם הסטיכיה של דעת־הקהל."

יששכר שדמי, שקיבל במושבה שבה נולד, מנחמיה, את כינויו, "ישכה", הוא בנו של נחום שדמי, שהיה איש הגנה ידוע. שדמי הבן למד יחד עם יצחק רבין בבית־הספר החקלאי כדורי. במיל־חמת העצמאות היה מפקד הגדוד החמישי והגדוד השביעי של הפלמ"ח.

הוא גייס את חטיבת המילואים שלו 24 שעות לפני טבח כפרקאס. שדמי טוען, שמעודו לא הטיל עוצר, ולא ידע על הנוהלים החוקיים הכרוכים בכך. אחרי שקיבל את אישורו של מפקדו, האלוף

אל"מ ישכה שדמי, שוקם ב־10 פרוטות על חלקו בפרשה, משמיע לראשונה מאז מישפטו את גירסתו:

את עצמי פטור ממנו, זה שבאיזור שאני הייתי מופקד עליו קרה מה שקרה. ואז מתעוררת השאלה: האם עשיתי כל מה שאפשר היה כדי שזה לא יקרה? היום, במבט לאחור, כשאני שם יד על הלב — אחרי ניסיון בשתי מילחמות נוספות — אני למדתי וצה"ל למד בדרך הקשה. "לא מספיק לתת פקודות בקבוצת פקודות. עליך לדאוג תמיד לשלוח מישהו שאתה בוטח בו, כדי שיעבדו כיצד התפרשה הפקודה בדרג הנמוך יור־תר. זאת אני עושה בתרגיל חכם. לאהר מעשה. עד שלא קורה דבר כזה, אתה לא יודע שצריך.

את מלינקי לא הכרתי לפני המעשה. אילו היכרתי אותו, הייתי צריך להיוור כפל־כיפוליים. לא הכרתי גם את מישר־הגבול. אחרי המעשה התברר לי, שניתן

צבי צור, זימן אליו את מלינקי, והורה לו להרחיב את תחולת העוצר. "סמכתי על מלינקי, הוא היה המוכחה שלי לענייני עוצר. גדוד מיסמרה־הגבול, שהוא עמד בראשו, היה ממונה על העוצר הקבוע בכפרי המשולש. נאכר לי שהוא ידע מה לעשות."